

54
CONSTITVTIO.
NES LIVONICÆ, POST SUB-
motum ex Livonia Moschum, à Sere-
nissimo STEPHANO Poloniæ
Rege, sancitæ.

CRACOVIAE, IN OFFICINA NICOLAI SCHARF-
senberger, Typographi Regii. Anno 1583. antè hac
excusæ, nunc GEDANI recusa.

Vid. Alex. Guagninum de Rebus Pol. tom. 1. pag. 346.

... necessi
...
... nobis, ve
...
...
...

faruimus, ut in eadem Provincia tres itide
camerarij sint. Vendenſis, Derpatenſis, Pern
iſis. eadem authoritate & ſunctione, qua Succ
arij ſunt in terris Prullia. lidem ſinibus int
ilitatem regundis præerunt.

EXII 406 mie noi. abſerion

Vexilliferi.

W 3131

tes itidem predicta Livonia Provincie reg
tres ſuo vexilliferos habebunt, ſubq; ſign
is illis apponatis, neceſſitate expoſcere, ut ſi
criptum eſt dicta provincie Nobiles & Ince
bellum & deſenſionem progredientur

dicia terraſtr...

GRANDI NICOLAI IN OFFICINA NICOLAI SCHAE...

...
...
...

CONSTITVTIONES
LIVONICAE.

STEPHANUS DEI GRATIA
REX POLONIÆ, MAGNVS DVX
Lithvaniæ, Russiæ, Prussiiæ, Masoviæ,
Samogitiæ, Livoniæ, Kiioviæ, Volhyniæ:
Podlachiæq; nec non Princeps Tran-
sylvaniæ, &c.

Significamus tenore præsentium, quibus expedit
universis, præsentibus & futuris harū notitiam ha-
bituris. Quia nos per Dei gratiam recuperata de
potestate Moschi Provincia Livonia, ejus statui ac
bono ordini prospicientes, ac defensionis & justitiæ
rationem habētes, adq; exemplum in primis terra-
rum Prussiiæ nos accomodantes, infra scriptas le-
ges & cōstitutiones ei Provinciæ, de consilio Con-
siliariorum nostrorū dandas, & promulgandas esse
duximus, damusq; & promulgamus præsentibus.
Jura tamen nostra Regalia integra nobis in omni-
bus reservando.

A ij Episco-

Episcopatus

Vendensis.

IN primis Deo optimo gratias pro victoria concessa agentes, ad ejusq; cultum actiones nostras referentes, fundavimus Episcopatum in eadem Provincia, in locum Archiepiscopatus, & Episcopatum, qui fuerunt superioribus temporibus. Primum discordia interna, deinde verò hostili gladio exterminati: cujus sedes Vendæ futura est. Vbi etiam Canonicorum Collegium instituimus, ac item per Civitates, Oppida, & Villas nostras regales, Parochias, & scholas ritus Catholici ereximus.

De diffidentibus

in Religione.

ANnuimus petitionibus Provincialium Provinciae Livoniæ Rigæ, & hic ad nos factis, ut Augustanæ confessionis, quæ unica post religionem Catholicam illam in Provinciam introducta erat, liberum usum illis permittamus.

Tres

Tres Præfidatus

in Livonia.

Provinciam Livoniam, quæ adhuc à nobis par-
ta est, in tres dividimus partes, tum jurisdicundi,
tum defensionis causa: Quarum prima erit Ven-
densis, atque id quicquid inter flumen Dunam, &
Goviam, & inde ad fines Moschoviæ versus O-
poczkam, supra Marienhausen situm est, ad Præsi-
datum Vendensem spectabit, inclusis etiam arci-
bus, Marienhausen, Ludzen, & Rozythen: Altera
Derpatensis, quæ à flumine Govia ad fines usque
Moschoviæ extēdetur, & versus Felinum Vilscher
lacu terminabitur: Tertia Pernaviensis, quæ Feli-
num Pernaviam, & cæteras arces inter Goviam flu-
men, & mare, & lacum Vilscher continebit.

Præfides Livon:

Qvibus quidem in partibus singuli Præfides,
Vendensis scilicet, Derpatens. & Pernaviens præ-
runt eo jure & autoritate in illa provincia, qua

CONSTITVTIONES

Palatini in Prussia sunt, cum quibus etiam, necessitate exposcente, ad bellum movere debebunt, postquam prædicti Præsides à nobis, vel gubernatore Livoniæ, vel locum tenente, vel Commissario nostro admoniti fuerint.

Succamerarij.

Statuimus, ut in eadem Provincia tres itidem Succamerarij sint. Vendenfis, Derpatensis, Pernaviensis, eadem authoritate & functione, qua Succamerarij sunt in terris Prussiæ. Iidem finibus inter nobilitatem regundis præerunt.

Vexilliferi.

TRes itidem prædictæ Livoniæ Provinciæ regiones tres suos vexilliferos habebunt, subq; signis à nobis illis attributis, necessitate exposcēte, ut supra scriptum est, dictæ provinciæ Nobiles & Incolæ, ad bellum & defensionem progredientur

Iudicia terrestria.

Judicia

Iudicia terrestria in singulis Præsidatibus, quor-
annis bis celebrentur, ita ut in Præsidatu Vendensi,
prima iudicia feria tertia post Dominicam, Quasi-
modogeniti, secunda feria tertia post Lamperthi,
in Pernaviensi, duabus post hebdomadibus, in Der-
patensi duabus post aliis observentur. Ex quibus
quidem iudiciis terrestribus, appellationes ordi-
nariæ fient ad conventum Livoniæ.

Judices, Scabini,

& Notarij terrestres, ac Tabel-
liones.

Iudicia terrestria iudicabuntur ab iudice. Iudex
autem cuius Præsidatui ex quatuor à nobilitate
propositis, unus per nos assignari debet, cui asside-
bunt sex scabini, ex duodecim à nobilitate pro-
positis, à nobis designati. Notarium verò terrestrem
ex quatuor à nobilitate electis, unū iridē designa-
bimus, qui Acta ac Decreta iudicij terrestris con-
scribet & edet. Pro incidētibus verò passim neces-
sitatibus publici tabelliones in conventibus Livo-
niæ

CONSTITVTIONES

niæ modo infraſcripto habendis, qui fuerint teſta-
ta probitatis ac fidei, ex conuentus illius ſententia,
creari poterunt.

De Appellatione.

VT autem frivolæ & temerariæ appellationes
nonnihil cohibeantur, quiſquis in iudicio terreſtri
ad conuentum appellauerit, octodecim marcas Ri-
genſes in iudicium reponat. Et ſi appellans ſuccu-
buerit, in uſum publicum iudicii in quo erant re-
poſitæ, cedant, alioquin parti reſtituantur,

Judicia Præſi-

dum, & ſanguinis, ac facti re-
centis.

NEc Præſides cauſas ad juſ terreſtre ſpectantes,
niſi de conſenſu partium iudicent, & provocantes
ad iudicium terreſtre remittant, exceptis cauſis le-
uioribus, quæ uidelicet valorem triginta marca-
rum Rigenſiũ, non excedant. Hæ quidem ſine ſtre-
pitu iudicii, de ſimplici & plano ab eis componi
poſſunt. In cauſis autem ſanguinis, & facti recen-
tis in

LIVONICÆ.

tis indilatam justitiam ministrent, nec partes contendentes ad componendam amicè inter se cōtroversiam cogant, nec vllas pœnas exigant, nisi per iudicium decretas, Quarum pœnarum tertia pars iudicio terrestri, reliquæ duæ partes Præsidi loci cedant.

Præsides & Capitanei cœteriq; omnes iudicio terrestri subsint.

P Præsides & Capitanei, ac quivis incolæ Livoniæ, siue Poloni, siue Lithuani, alijq; omnes citati: tam in iudicio terrestri, quam conventuum publicorum respondere sint obligati, exceptis obligationibus super bonis nostris Regalibus emergentibus: Civitatibus etiã iudicia juxta privilegia ipsorum relinquimus,

De Commissionibus.

B

Vt autem

CONSTITVTIONES

VT autem temerariæ lites amputentur, Commissarios siue iudices delegatos non deputabimus in causis ad iudicium terrestris spectantibus, & minus in eo iam pendentibus nisi per rationem ordinariam, de qua infra dicitur à sententia definitiua, seu interlocutoria iam lata, ad nos remissæ fuerint, exceptis causis limitum, bonorum nostrorum Regalium, & diuisionis fratrum, & proximorum. Nec iudices delegatos seu Commissarios à quibus semel appellatum est, in eadem causa denuo deputabimus, aut causam ad ipsos remittemus. Non enim verisimile aut honestum videtur, quòd iudex suam pristinam sententiam retractet, aut aliter postea iudicet quam antea iudicauerat.

De Conuentibus

publicis judicialibus.

Conuentus autem publici iudiciorum causa in Livonia Vendæ quotannis bis celebrentur, verno videlicet tempore, ad diem S. Stanislai, tempore autem autumnii ad diem S. Michaelis, ad prædictos conuentus publicos omnes causæ, tam ex Ciuitatibus, quàm ex iudicijs terrestribus, per appellationem

LIVONICÆ.

lationem devoluantur, ac etiam ex Feudis Ducalibus: eæ verò appellationes cognoscantur, in dicto conventu ab Episcopo, tribus præsidibus, Capiteo Vendenſi, Questore provinciali, tribusq; Succamerarijs, Civitatumque, Rigensis duobus, Derpatensis vno, Pernauiens. vno, Vēdens. vno, deputatis. Præsidebit vero gubernator Livoniæ, vel locum tenens, aut Commissarius noster, à nobis pro tempore designandus, atq; ibi omnes causæ finientur, sine ulteriori provocatione, exceptis causis amissionis hæreditatis bonorum, in quibus si quæ pars à conventu se gravatam putaverit, utriusque partis allegationes diligenter conscribi, ac ad nos obſignatæ sigillis omnium suprascriptorū per gubernatorem, aut locum tenentem, vel commissarium nostrum remitti debent, de quibus nos sententiam nostram itidem scripto nostro declarabimus, ac item exceptis causis famæ, in quibus hoc idem, nisi sint sanguinis & facti recentis, observari volumus. Decreta vero prædicta conventionalia, à Notario terrestri Vendenſi conscribentur, sub sigilloq; ejusdem terræ edentur.

De jure municipi.

pali LIVONICO.

CONSTITVTIONES

TAm in iudicijs terrestribus, quam conventiona-
libus iustitia administrabitur ex præscripto juris
provincialis in Livonia recepti, saluis tamen no-
stris Regijs ac publicis iuribus, cuius quidem juris
municipalis exemplum Provinciales ad nos mitte-
re debent intra quadrimestre, vt à nobis recogno-
scatur, & autoritate nostra publicetur. Præteri-
tas omnes iniurias facti inter privatos perpetua o-
blivione delēdas censemus. De causis autem pecu-
niarum creditarum, & bonorum ademptorum, in-
ter se iure experiri poterunt. Neq; tamen ab ijs qui
tempore belli vsuras in bonis suis inscripserunt, e-
xigi eæ debent. In posterum autem non nisi medi-
ocres inscribi & accipi poterunt.

Conventus ne- cessitatis publicæ causa.

Quando opus fuerit conventu pro necessitate
publica, quem nos & successores nostri arbitrio no-
stro, loco & die, quo nobis videbitur, indicemus,
prius in singulis Præsidatibus, Vendens. Derpatens.
Pernaviens. fiat nobilitatis conventio particularis,
quam

LIVONICÆ.

quam Præsides in suis Præsidaribus ad aliquem locum convenientem literis suis de mandato nostro convocent, ut nuncij ad hujusmodi conventum eligantur, qui autem vocatus non comparuerit, poenam sex marcarum Rigenfium pendet, cujus medietas Præsidi, altera vero Fisco Livonico proveniat. Mittent etiam ad eundem conventum nuncios duos Civitas Rigenfis, unum Derpatensis, unum Pernauiens. unum Vendens. ac item Curlandiæ Dux, cujus nuncio locus dignus ac conveniens in confessu, attribui debet.

De executione

rei judicatæ.

AT quum frustra sententiæ ferantur, nisi legitime executioni demandentur, volumus, & ineffragabili constitutione sancimus, ut deinceps vnusquisq; cujusvis conditionis aut eminentiæ fuerit, rei judicatæ sine omni contradictione cum effectu pareat, & obsequatur, alioqui locorum Præsides nullo alio à nobis mandato expectato, legitimam executionem faciant, adiuncto sibi, ubi causæ conditio id postulaverit Capitaneo, & nobilibus illius

CONSTITVTIONES

districtus, aut etiã, si necessitas exegerit, omnibus & singulis vasallis nostris seu nobilibus illius Præsifidatus, quos ad assistendum illi sub jurifurãdi debito & amissione bonorum obligatos esse decernimus. Si verò majori potentia sit opus, negocium ad nos referri volumus, vt opportunis rationibus rebus provideamus, Præsides similiter ad hujusmodi executiones faciendas, justiciamq; oppressis ministrandã jusjurandum nobis præstitum adigat, quos etiam si remissiores fuerint, quinquaginta florenorum Vngaricaliũ poena plecti volumus, cujus multæ medietas parti, cui justitia denegata est, altera verò medietas Fisco cedat. Vbi autem quis executioni voluerit resistere, aut jam factam violare convictus fuerit, poena banni sive proscriptionis, ac bonorum confiscatione, irremissibiliter puniatur. Ex quibus bonis parti læsæ primum satisfiat, quod reliquum fuerit, prædicto Fisco applicetur.

De violentiis ac viis publicis.

STatuimus præterea ut nullus Capitaneus, nobilis, civis, aut quivis alius, cujuscunque conditionis existat, qui personis, castris, domibus, aut possessionibus alicujus ullam violētiā inferre, incursiones facere, in publicis stratis insidias ponere præsumat, super his convictus, capitali pœna puniatur.

De Captivatio- ne, criminibus ac contra- ctibus.

ET cum aliquis nobilis Decreto publici convē-
tus, judicio Præsidiū aut terrestri capitur, quod
sub certis pœnis in potestatem aut carcerem civi-
lem non tradatur, sed in manus Præsidiū. Si quis
autem in Civitate, ubi nulla arx est capitur, & au-
thoritate conventus Præsidis, aut iudicij in carce-
rē civilem conijcitur, in potestate eorundem & non
civitatis permaneat. Fideiussoria autem cautione
à carcere hujusmodi liberetur, nisi causa fuerit cri-
minalis, & ut sub pœna viginti florenorum Vnga-
ricalium, quorū medietas Præsidi, altera parti læ-
læ cedat,

CONSTITVTIONES

ſæ cedat, abſq; vlla remiſſione perſoluenda, nobiles & eorum ſubditi authoritate ſeu poteſtate ciuili non capiantur, detineantur, aut areſtentur, nec nobiles authoritate propria capiant, aut detineant ciues vel eorum ſubditos, ſed vnusquisque coram iudice ſuo ordinario conveniatur, & iuſtitiam requirat, niſi in caſibus recētibus, & actionibus criminalibus, nam delinquens in loco delicti deprehenſus, & contrahens de contractu recenti, in loco contractus poterit conveniri.

De Fluminibus.

PRæterea ne in fluminibus terrarum noſtrarum Livonię quibuscūq; ab antiquo navigabilibus obſtacula fiant, ut tam piſcibus, quam navibus, & lignis liber tranſitus permittatur, bonis ac iuribus noſtris Regalibus, & quorumcūq; Privilegijs antiquis, & præſcripta conſuetudine ſaluis.

De bonis terre.

ſtribus civium, & nobilium
civilibus.

Civi-

Civibus bona terrestria, & nobilibus civilia bona liberum sit deinceps emere: ita tamen, quod ad paria onera utrinq; ferenda sint obligati. Quod scilicet cives ratione bonorū terrestrium omnia nobilitatis onera, & nobiles ratione civilium bonorum omnia civilia onera, æquis passibus ferant, & eidem juri subsint.

De Prædonibus.

Statuimus, vt Præsides & Capitanei, quisque in suo Præsidiatu, & Capitaneatu diligenter fines terrarum observent, ne prædones & grassatores ingrediendo impunè grassentur,

Rustici arma non

ferant.

ET præterea, ne rustici cum bombardis, cuspidibus, lanceis, gladijs, aut similibus armis, pulicè aut privatim incedant, atq; ea deferant, nisi ad venationem, aut publicam pacem tuendam, à Dominis & potestariis suis evocati fuerint. Sculteris etiã exceptis quibus ob publicam functionem, armatos esse liceat.

G

De

De mercimo- nijs, & rusticis.

NE etiam mercatores & præsertim peregrini si-
ue exotici homines, in nobilitatis ac civitatũ iniu-
riã, merces in villis ac pagis clam & publice coe-
mere, & negociãtiones exercere audeant, autori-
tate nostra Regia firmiter prohibemus. Statuentes,
ut deinceps subditi Dominorum merces & res su-
as vendibiles in Civitatem ducant, & in foro pu-
blico venales exhibeãt. Cum verò supra actis tem-
poribus, plebem rusticam miris modis pressam in
Livonia fuisse audiamus eam ad tolerabilem sta-
tum reducendam, ejusq; rei rationes aliquas in cõ-
ventu provinciali in eundas censemus, ad quam nos
quoq; autoritatem nostram, & ordinationem, cõ-
municato cum Provincialibus in eodem conventu
consilio, adhibebimus.

De mercimonijs Moschoviticis.

Manda-

MAndamus locum tenenti nostro, Præsidibus, Capitaneis ac alijs Provinciæ ac Civitatum Magistratibus, ut merces omnes Moschoviticas Plescovia, & aliunde per ditiones nostras Rigam, aut Pernaviam, quo ad diversum aliquid pro ratione temporis statuerimus dirigant. Riga verò & Pernavia trans mare, tum in Lithuaniam Poloniamq;: nec ijs mercimoniis uti, nisi subiectos nobis patiantur sub gravi animadversione.

De Constitutio- nibus in posterum faciendis aut emendandis.

SIquid postea de statu Livoniæ, ejusq; bono ordine statuendum sit, aut in superscriptis cõstitutio- nibus emendandum, mutandũ, addendum, id pro- ut res ac necessitas tẽpusq; exiget, matura ac bona deliberatione faciemus. Quæ omnia & singula ut supra scripta sunt sancimus, ac decernimus robur debitæ firmitatis habere debere, ac ab omnibus in

CONSTIT. LIVONICÆ.

eadem Provincia observari, ab ijs verò quorum interest manu teneri, & exequi. Harum quibus Sigillum nostrum appressum est, testimonio literarum.

Actum & datum Varfaviæ, die quarta Decembris correctionis, Anno M. D. LXXXII.

Regni nostri, Anno septimo.

Per manus Illustris, & Magnifici Ioannis de Zamosczie, Regni nostri supremi Cancellarij, & exercituum Regni Generalis. Cracoviens. q;, ac Marieburgens. Miedzyrzecens. Knyschynen. Krzeszowiensis, &c. Capitanei. Sincere nobis dilecti.